

Ivan Plander
4. 11. 2019
Vrakunský cintorín

Vážení pozostalí, vážení priatelia,

okolnosti mi neraz uložili stáť na smútočných tribúnach, ale iba zriedkavo som sa mohol vyjadriť sa k takému dlhému a do posledných chvíľ plodnému životu, aký prežil akademik, profesor Ivan Plander, DrSc.

Uplynulo 60 rokov odvtedy, ako som sa s ním stretol na Elektrotechnickej fakulte SVŠT, kde nám prednášal technickú mechaniku. Neskôr nachádzam v indexe podpis prof. Bízika, ktorý učil základy automatizácie. Opierala sa ešte aj o pneumatické prvky. Bolo to však už obdobie raketového nástupu polovodičov a výpočtovej techniky, ktorá vytvorila neočakávané nové možnosti a ktorej lodivodom sa u nás stal Ivana Plander, strojno-elektrotechnický inžinier, rodák z Myjavy.

Jeho meno sa v SAV spočiatku spájalo s prvým čs. analógovým počítačom a následne s riadiacim počítačom RPP-16 na bipolárnych obvodoch malej integrácie. Zdrojom úspechu bolo, že Plander sa vedel obklopiť schopnými pracovníkmi. Spoločné úsilie vyústilo do štátnej ceny r. 1976. Keď som sa ho raz pýtal, ako sa mu spolupracuje s mojim spolužiakom z fakulty Ivanom Kočišom, povedal mi doslova: *takých Kočišov by sme potrebovali čo najviac.*

Dovoľte mi v tejto súvislosti odbočiť k básničke A. S. Puškina, ktorý napísal:

Hoci brička ťažký náklad máva,
celkom ľahko vezie nás.
Na kozlíku sa usmieva
obratný kočiš, múdry čas.

Nejde tu o zvukomalbu ani paralely, ale o to, že to bol práve čas a vytrvalosť, vďaka ktorým sa Ivan Plander presadil a bez emócií sa preniesol cez prekážky, ktorým sa žiadne budovateľské úsilie nevyhne. „Plander je fighter“, povedal raz Oldrich Benda, podpredseda

SAV, ktorý s ním sympatizoval a rád sprevádzal na Ústav technickej kybernetiky SAV zahraničné návštevy.

Ale spoza obzoru už vykúkali počítače 4. generácie. Činnosť Ivana Plandera a jeho tímu na tomto poli a stimuláciu technológie integrovaných obvodov MOS v TESLE Piešťany opísal Martin Šperka v našej spoločnej knihe *Od tranzistora k integrovanému obvodu*, 2018. Rozhodnutie padlo na porade s riaditeľom TESLY Ing. Petrom Pfliegлом. Stretli sa dve osobnosti, ktoré nemali radi predponu *ne* ani slovíčko *nie* a asistoval im odborník par excellence Ing. Vlado Áč. O Pflieglovi jeho ľudia hovorili „náš starý je ako laser, všetko prepáli“ a táto metafora sa hodí aj na Ivana Plandera. Etymológia jeho mena mi *nie* je jasná, ale urobiť niečo veľké s takýmto menom sa dá ľahšie ako s inými menami, príklady ktorých uvádzať tu samozrejme nebudem. Na ÚTK uvažovali dokonca s vlastnou linkou na výrobu integrovaných obvodov, čo už bolo priveľké sústo. Ale jeho pozoruhodným dôsledkom je špičkové laboratórium elektrónovej litografie. A na výrobu obvodov MOS zakúpila TESLA licenciu od japonskej Toshiba.

Priamy ťah na aplikácie bol kolieskom v súkolí ústavu, ktorý si budoval aplikačnú základňu. Keď som si včera otvoril jednu zo správ SAV z druhej polovice 80. rokov, prečítal som si tam výstupy ako mikropočítačový systém MIDAS, paralelný systém SIMD, 32 bitový systém s redukovaným súborom inštrukcií a i. ÚTK SAV sa zmáhal aj v iných smeroch, pod jeho strechou mala miesto robotika, automaty vyšších generácií, korene zapustil šláger dneška – umelá inteligencia. Spomeňme riadiace systémy robotov Mars-1 a 2.

Na jednom z rokovaní Prezídia ČSAV v tých rokoch, na ktorom sa hodnotila čs. výpočtová technika, zazneli voči ÚTK SAV určité výhrady. Prečo? Predseda Hajko to vystihol – závidia nám mnohostranne úspešný Ústav technickej kybernetiky.

Prišiel rok 1989 a s ním nové pohľady na vedu, ktorá si začala hovieť v ideáloch vedeckej autonómie a základného výskum, ktorý konečne obráti svet hore nohami. Ústav takého rangu, ako bol ÚTK, vyvolával nevôľu a neprežil v pôvodnej štruktúre. Realizačné bunky sa demontovali a ústav sa rozpadol na štyri menšie celky. Na základe kontroly vykonanej v SAV Ministerstvom kontroly SR bol potom I. Plander odvolaný v septembri 1990 z funkcie riaditeľa a Predsedníctvo SAV so zmyslom pre národný folklór uvažovalo odvolať hneď aj celé vedenie ústavu, a Plandera odvolali v jeho neprítomnosti. Keďže v protokole boli

výhrady aj voči mne ako riaditeľovi Fyzikálneho ústavu SAV, podrobil som ho analýze, z ktorej vyplynulo, že kontrola porušila práva kontrolovaných osôb a bola po právnej stránke nekompetentná. Potvrdil to sám prof. Čič, ešte krátko predtým predseda vlády národného porozumenia. Tak sa predbežne uzavrel v SAV osud jedného človeka, ktorý v nej čnel tak vysoko.

Ale duch prežil. V roku 1993 bol rozpočet SAV aj napriek inflácii nominálne iba 45 percent rozpočtu spred roka 1989 a v „krutej“ akreditácii sme museli zrušiť 8 ústavov a prepustiť postupne asi tisíc ľudí. Patril sem aj Ústav počítačových systémov SAV, jeden úlomok ÚTK, ktorý nemal dost' publikácií a citácií, pretože systém jeho práce bol iný. Vtedy prišiel podpredseda SAV Baltazár Frankovič s návrhom urobiť experiment. Nechajme ústav existovať bez podpory z centrálného rozpočtu a oni sa „pretlčú“ pomocou grantov. Tak sa aj stalo a pracovisko, dnes Ústav informatiky SAV, sa stal pod vedením Laca Hluchého vlajkovou loďou úspešnosti v európskych rámcových programoch a v tomto duchu pokračuje aj pod vedením Ivany Budinskej.

V zasadačke Vedeckej rady Trenčianskej univerzity A. Dubčeka je obraz rektora Ivana Plandera, prof., doktora h. c. v talári, ktorý patri spomedzi talárov slovenských univerzít medzi najvkusnejšie. Je tam preto, lebo Plander sa nestratil a o jeho schopnosti mali záujem druhí. Univerzita buduje na jeho odkaze a po prekonaní prechodnej krízy je nositeľom jediného nášho veľkého európskeho projektu kategórie Widespread – Teaming. Keďže v Encyklopédii Beliana uvádzame do hesiel univerzít meno prvého rektora, bude mať Ivan Plander heslá dve, okrem tohto aj svoje osobné.

V posledných rokoch som prof. Plandera stretal na konferenciách vizionársko-prognostického typu, venoval sa nanobotom, superpočítačom a iným novým trendom, inicioval think-tank na nový nanotechnologický program v medicíne. A navyše bol príjemný spoločník oplývajúci životnou múdrosťou. Dnes a s ním lúčime, ale náš smútok vrchovato prevyšuje hrdosť na jeho dedičstvo a potešenie z toho, že sme ho poznali a bol náš priateľ. Snažil som sa ho hodnotiť vecne, lebo pompéznosť nemal rád. A nedá sa vylúčiť, že nás počuje.

Majster Smrek totiž hovorí:

A kto spí na kamennej poduške,
tomu chcem húst', na husle, violu.

Človek je rovný hline, popolu,
ale má čosi v sebe, má svoj sluch.
Počúva – a je neha, a je duch.

Záverom tlmočím sústrasť Predsedníctva SAV a jeho predsedu prof. Pavla Šajgalíka.
Vzhľadom na pôvod našej rodiny po praslici z Myjavy pridávam aj kondolencie mojich dcér
Martiny a Barbory a samozrejme svoju vlastnú.

Štefan Luby